

22-28

A VÁROS

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMÜVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY.

Főszerkesztő:

DR. K. GÓTH MIHÁLY
tanácsnok.

Felelős szerkesztő:

KONCZ ÁKOS
főlevéltáros, tb. tanácsnok.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre . . . 6 korona
Egyes szám ára 20 fillér.

Megjelenik minden hó 1-én
és 15-ik napján.

SZERKESZTŐSÉG:

Városház, földszint 8. Ide kérjük a kéz-
iratokat.

KIADÓHIVATAL: Városi könyvnyomda-vállalat irodája, mely az elő-
fizetési díjakat és hirdetések felveszi.

Kiadótulajdonos: Debreczen szab. királyi város könyvnyomda-vállalata.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre. . . . 6 kor.
Egyes szám 20 fillér.

Megjelenik minden hó
1-ső és 15-ik napján.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:
Városháza, földszint 8. szám.
Ide kérjük a kéziratokat.

KIADÓHIVATAL:
Városi könyvnyomda-vállalat
irodája. Ide küldendők az elő-
fizetési díjak és hirdetések.

== KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY. ==

Főszerkesztő: Dr. K. TÓTH MIHÁLY tanácsnok. ♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS főlevéltáros, tb. tanácsnok.

A városi politika feladatai.

(Várospolitikai tanulmány.)

Irta: Dr. Tatay Zoltán, városi tb. aljegyző.

(Vége.)

VI. A városi üzemek vállalati és házi kezelése.

A városok vagyonának, háztartásának lényeges alkotórészét teszik a városi üzemek vagy közművek. Így nevezzük ezen berendezéseket és intézményeket, melyek a városok tulajdonában vannak s melyeknek célja egyfelől a lakosság számos elsőrendű szükségletének kielégítésére, másfelől a közpénztár jövedelmének fokozására. Ezen kettős cél által adva van a községi üzemeknek rendeltetése és feladata.

Vannak községi üzemek, melyeknél a közvetlen anyagi haszon nagyon csekély, vagy éppen semmi, megtörténik, hogy a közpénztár az illető üzemre rá is fizet. De a községi üzemeknél a készpénz nyereség, vagy veszteség ugyiszlóván incidentális, mert a városi közüzemek célja a lakosság közös jólétének hathatós előmozdítása lévén, nemcsak a közvetlen anyagi haszon veendő figyelembe, hanem a közvetett eredmény, a magasabb szociális szempont.

A várospolitikai írók között a legujabb időig élénken vitatott kérdés a városi üzemek kezelésének mikéntje. Ugy a vállalati kezelés, mit a házi kezelés elvének nagyszámu hivi és védelmezői vannak. Ha a közüzemek történeti fejlődését tekintjük, akkor a vállalati kezelés a korábbi és a házi kezelés a későbbi fejlődési alak. Már maga ez a körülmény is amellet látszik bizonyítani, hogy a városok belátva a házi kezelésnek a vállalati kezelés feletti előnyét, az előbbire tértek át.

Mielőtt azonban e kérdésben állást foglalunk, lássuk egyenként azon érveket, melyeket a községi üzemek vállalati és házi kezelése mellett és ellen felhozni szoktak.

A községi üzemek vállalati kezelésének egyik legnagyobb hivi, illetve a házi kezelésnek nagy ellenzője Lubbock János (Lord Avebury) angol természettudós és politikus, ki „A község és az

állam, mint vállalkozó“ c. művében fejtegeti e kérdésre vonatkozó elveit. Hevesen ellenzi a közhasznu üzemeknek városi kezelésbe vételét és az egyedül helyesnek a vállalati kezelést tartja.

Azon érvek, melyek a közüzemek vállalati kezelése mellett, illetve házi kezelés ellen szólnak, a következők:

a) *műszaki szempontból* a községi igazgatás sokkal nehezkesebb, nem oly mozgékony, mint a vállalati kezelés. Üzembővítések, átalakítások nehezebben vihető keresztül; a közigazgatás összes retortáinak megjárása igen hosszadalmas. Új találmányok, kísérletek nehezebben alkalmazhatók. A személyzet, — mivel nem feltétlen szakember veszi fel és ellenőrzi őket, nem áll oly magas színvonalon, mint valamely magánvállalatnál. A protekciónak tágabb tere nyilván, némely állások esetleg nem arravaló elemekkel töltenek be;

b) *gazdasági szempontból* hátrányosabb a házi kezelés, mert egy város nem rendelkezvén olyan üzleti összeköttetésekkel, mint egy vállalkozó, sem építkezéseket előállítani, sem műszaki berendezéseket beszerezni olyan árért, mint egy magánvállalkozó, nem tud. A város mindig drágábban vásárol, mert vannak olyan konjunkturák, melyeket nehézkes apparátusa miatt kellően ki nem használhat és vannak olyan források és módok, melyeket, mint erkölcsi testület, igénybe nem vehet, egyszóval „a közigazgatás rossz vállalkozó“;

c) *a kockázat szempontjából* előnyös a város pénzügyi viszonyaira a vállalati kezelés, mert így a közpénztár minden kockázat nélkül jut a nyereséghez. Mig a házi kezelés mellett esetleges nagyobb nyereség reményében a befektetési összeg is kockáztatva van;

d) *politikai szempontból* hátránya a házi kezelésnek, hogy a város vezetősége az alkalmazottakat esetleg politikai célokra használhatja fel és azok politikai meggyőződését erőszakosan befolyásolhatja;

e) végül a házi kezelés a magánvállalkozási kedvet is megbénítja, mig vállalati kezelésnél egészséges verseny fejlődik ki.

A községi üzemek házi kezelésének hivi fenti érdekekkel szemben a következőket hozzák fell:

ad. a) nem áll, hogy a házi kezelésben levő vállalatok nem tartanak lépést a műszaki tudományok fejlődésével. Számos külföldi és hazai modern közüzem példája mutatja ezt. A nehézség hibájának az alaposság erénye állítható szemben. A vállalat vezető állásai nyilvános pályázat útján a legjobb erővel tölthetők be. A személyzet megválasztása hasonlóképpen történhetik. A hivatalnokok az üzleti eredményből részesíthetők, miáltal az üzem-kezelés iránti buzgalmuk fokoztatik. Ami a protekciót illeti, az mindkét rendszernél egyaránt megtalálható, de egyaránt meg is akadályozható;

ad. b) az építkezések és műszaki berendezések méltányos árát a nyilvános árlejtések szabályozzák, s miután a vállalatok jövedelmezősége a város közönségének közös vagyoni érdeke, a kezelés ellenőrzése sokkal fokozottabb, mint egy magán vállalatnál;

ad. c) ami a kockázatot illeti, a város vállalatai rendszerint oly nyereséggel járnak, hogy kockázatról jószerint szó sem lehet. Különösen áll ez akkor, ha már meglevő vállalatok átvételéről van szó;

ad. d) a vállalati alkalmazottaknak politikai célra felhasználását külföldön a már meglevő, hazánkban a szőnyegen levő demokratikus titkos választójogi rendszer lesz hivatva megakadályozni;

ad. e) nem áll, hogy a házi kezelés megbénítja a magánvállalkozást, sőt épen meggátolja a magán üzérkedés tulkapásait.

Míg külföldön az üzemek a községeknek tekintélyes jövedelmet adnak, addig nálunk legtöbb helyen a magánvállalkozásnak vannak átengedve.

Ujabb időben mindinkább kezdik városaink belátni a közüzemek házi kezelésében rejlő nagy anyagi forrást és egymás után térnek át a „házi-kezelés“ eszméjére. Résztint a vállalati kezelésben levő közüzemeket váltják meg, résztint házi kezelésben levő új üzemeket létesítenek.

Jövedelmező közüzemek létesítése céljából kölcsön felvétele is megengedhető. A községi adósságok rohamos emelkedése néhol aggodalmat szokott kelteni, holott arra ok nincs, mert „míg a nemzeti adósság *improduktív adósság*, addig a községi adósság *hasznos befektetés*“.

A „hasznos befektetés“ kifejezés alatt nem kizárólag az anyagi haszon értendő, hanem azon sok közvetett előny is, melyet a közüzemek nyújtanak. A közüzemek a lakosság némely oly elsőrendű szükségletét elégíti ki, melyre magán vállalkozások képtelenek volnának. Magasabb szempontok ezen szükségletek kielégítését a városoknak résztint lehetővé, résztint kötelességévé teszik. Vannak azonban nagyszámu közhasznu üzemek is, melyek jelentős jövedelmet hajtanak. Községi vállalat jövedelmezőségéről csak akkor

beszélhetünk, ha a községi adók, üzemköltségek, kamat, tőketörlesztés, értékcsökkenésre fordított összegek kifizetése után a közpénztárba a községi adók csökkentésére bizonyos összeg folyik be.

A közüzemek jövedelmezőségének hatása tehát legszembetűnőbben a községi adók csökkenésében nyilvánul.

A városi üzemek (vállalatok) a következők: csatornamű, vízvezeték, gázgyár, villamosmű, helyivasut, szemétszállítás, feldolgozás és fuvarozás, közbúvághid, lóvávághid, hatósági husszék, vásárcsarnok, községi kenyérgyár, jéggyár, gyepmesteri telep, malom, közfürdő, uszoda, fertőtlenítő intézet, temetkezési vállalat, szőlőtelep, kö- és kavicsbánya, nyomda, szeszüzlet, téglagyár, téglavető, sörgyár, műfürész, közraktár, zsibárcsarnok, állatkert, mértékHITELESÍTŐ intézet, községi takarékpénztár, zálogház, erdőüzem, vigadó, szálloda, vendéglő, kávéház, korcsma (Rathauskeller); bor- és husfogyasztási adók bérlete, vásári és helypénzek bérlete, városi színház, hirdetési vállalat stb.

A városi üzemeket kezelés szempontjából három csoportba oszthatjuk. Az első csoportba tartoznak azon üzemek, melyeknek házi kezelésben tartása a városoknak magasabb szempontból kötelessége, — jöllehet azok jövedelmet nem is hoznak. Ilyenek: csatornázás, vízvezeték, közbúvághid, hatósági husszék, gyepmesteri telep, fertőtlenítő intézet stb.

A második csoportba tartoznak azon üzemek, melyek jövedelmezőségöknél fogva igen *alkalmasak* a házi kezelésre. Ilyenek: villamosmesteri telep, gázgyár, jéggyár, téglagyár, kö- és kavicsbánya, közfürdő, vásárcsarnok, nyomda, kenyérgyár, közraktár stb.; szemétfuvarozás és feldolgozás.

A harmadik csoportba tartoznak azon üzemek, melyek különleges szaktudást, fokozott üzleti szellemet kívánnak, vagy különleges természetöknél fogva inkább *alkalmasak* vállalati kezelésre. Ilyenek: zálogház, vigadó, vendéglő, korcsma, színház, vásár- és helypénz, bor- és hus-fogyasztási adók bérlete stb.

Végül vannak olyan üzemek, melyeknek házi vagy vállalati kezelésének helyessége felett az adott viszonyok döntenek.

Ily módon áttekintve a községi üzemeknek egész komplexumát, végeredményként azt állapíthatjuk meg, hogy általános elvet a községi üzemek kezelésére vonatkozólag azok mindenikére megállapítani nem lehet.

Ha azonban a természetes folyamatot nézzük, s az e kérdésben felhozott érveket és ellenérveket, továbbá a gyakorlati élet példáit egybevetjük, megállapíthatjuk, hogy a *helyes város politikának* a közüzemek municipálizálására *kell törekednie*. A város vezetésére hivatott elemek az adott viszonyok helyes merlegelésével álla-

pítsák meg a helyes elvet, mely szerint haladva a magánvállalkozás megbénítása nélkül oly közintézményeket létesítsenek, melyek amellelt, hogy az összlakosság jólétét hatalmasan előmozdítják, a közpénztárt tetemes jövedelemhez juttatják, s ez által az előbbi célt közvetve is szolgálják.

Ily módon a községi üzemek létesítésének és kezelésének helyes keresztülvitele a várospolitikának *egyik legfontosabb problémája.*

Kereskedelemügyi magyar kir. miniszter.

49,863/I.-B.—1913. szám.

Körrendelet.

Valamennyi vármegye és törvényhatósági joggal felruházott város közönségének.

Utépítési munka szerződéses lebonyolítása alkalmával felmerült esethől kifolyólag, a törvényhatósági utalap érdekeinek megóvása szempontjából felhivom a közönség figyelmét, hogy az építkezési munkákra vonatkozó szerződések megkötése alkalmával gondosan ügyeljen arra, miszerint oly esetekben, hol az építkezés teljes lebonyolítása, a jótállási időt is beleértve, 1 évnél tovább terjed, biztosítékul takarékpénztári betétkönyv egyáltalán nem fogadható el, az ennél rövidebb idő alatt lebonyolódó építkezéseknél pedig csak azon hazai pénzintézetek betétkönyvei fogadhatók el biztosíték gyanánt, melyeknek értékpapírjait a pénzügyminiszter ur óvadékképeseknek elismerte, feltéve, hogy a pénzintézet a betétkönyvre vezetett záradékban kijelenti, hogy a könyvben levő betétösszegre kielégítési igényt nem tart és tudomásul veszi, hogy ez összeg biztosítékul szolgál az illető építetővel szemben, kinek beleegyezése nélkül az ki nem fizethető.

Semmi körülmények között el nem fogadható biztosíték gyanánt oly takarékpénztári betétkönyv, mit vállalkozó helyett valamely pénzintézet tesz le tulajdon jogának fenntartása mellett.

Felhivom a közönséget, hogy erről a kir. államépítészeti hivatal, (városi mérnöki hivatal) és a pénzügyigazgatóság mellé rendelt számvevőséget (városi számvevőséget) tudomásul értesitse.

Budapest, 1913 aug. hó 21-én.

A miniszter rendeletéből:

Harti s. k.,
miniszteri tanácsos.

Körözesek.

21,716—1913. sz. A nyitravármegyei köz-kórházzal kapcsolatos családias ápolási rendszerü pogányi-telepről folyó évi június hó 23-án megszökött Vas Dánielné szül. Csere Mária elmebeteg nő. Felkérem az összes hazai közigazgatási hatóságokat, hogy nevezettet nyomoztatni, feltalálása esetén őt őrizet alá venni s erről hatóságomat értesíteni sziveskedjenek. Személyleírása: termete közepes, lesóványodott; arca hosszukás, kissé himlőhelyes; orra, szája rendes; haja barna színű; 47 év körüli. Születési helye: Kup; illetősége: Nyitra, Veszprém megye.

Nyitra, 1913. évi szept. hó 6-án.

Alispán.

14,682—1913. A Wienben az 1850-es években született s ugyancsak Wienben 1911. évben elhalt Pfalz Károly kádársegéd állampolgársága kérdésessé válván, felkérem az összes hatóságokat, hogy nevezett rokonait és hozzátartozóit hatóságuk területén nyomoztatni és feltalálásuk esetén hivatalomat értesíteni sziveskedjék.

Szekszárd, 1913. évi szept. 13.

Főjegyző.

MIRROVAT.

— **Az egyetemi klinikák tervezése.** A kultuszminiszter a közgyűlésnek a ma határozatára, amellyel az egyetemi klinikák tervezését Korb Flórisra bizta, a következő leiratot küldte:

157,502/1913. III. c. sz. Magy. kir. Belügyminiszter.

A válaszirat alapjául szolgáló jeientés száma:
24,601—1912.

A szabad királyi város Közönségének

Debreczen.

Törvényhatósági bizottsága 1912. évi dec. hó 28-án 517—1912, sz. a. egyebek között kimondotta, hogy Korb Flóris műépítész által készített és a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur által jóváhagyott tervvázlatokat és költségvetéseket elfogadva, az egyetemi köz-kórháznak a határozatban megjelölt pavillonjait és melléképületeit a kijelölt fedezet terhére felépítteti, — kimondotta továbbá, hogy ezen épületeket a határozatban megállapított feltételek mellett az államnak átadja és hogy a fentnevezett műépítész a részleges tervek elkészítésével és egyéb műszaki teendőkkel 150,000 korona tiszteletdíj

megállapítása mellett s a bemutatott megbízó levél alapján megbizza.

A város közönsége idézett *határozatát az itt felsorolt részeiben a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur meghallgatása után felülvizsgálva, jóváhagyom.*

Az iratokat visszaküldöm.

Budapest, 1913 szeptember hó 25-én.

A miniszter helyett:

Dr. Némethy,

államtitkár.

— **A nagybérlet kezdete.** A színház igazgatósága ez uton is tudatja a t. bérlőközönséggel, hogy a bérlet október 1-én, szerdán veszi kezdetét a „Buxsi” nagyszerű operett előadásával. A) napos bérlet 1-ső szám.

— **Szoboszló város marad.** Hajdu vármegye közgyűlésén került tárgyalásra Hajduszoboszló város képviselőtestületének indítványa, hogy irjanak fel a kormányhoz Szoboszló nagyközséggé való visszaalakulása érdekében. Az indítványhoz Kovács Gyula alispán szólott hozzá. Nem helyesli az indítványt, nem érdeke a városnak, hogy évszázados tradícióit feladja. Az állandó választmány javaslatát fogadja el, mely elveti Szoboszlónak indítványát. Kiss János nagy tiltakozások és ellentmondások közben szólott a visszaállítási indítvány mellett. A közgyűlés végül nagy többséggel megszavazta a szoboszlóiakat s az állandó választmány javaslatát fogadta el.

Hirdetmény.

Az 1913. évi március hó 30-án tartott közgyűlésünk elhatározta a jelenleg forgalomban levő K 400.— névértékű intézetünkbeli részvényeknek K 300.— névértékű részvényekre való kicserélését. Ennélfogva felhívjuk t. részvényeseinket, hogy a birtokukban levő K 400.— névértékű intézetünkbeli részvényeket az 1912. évtől kezdődő szelvényekkel együtt jegyzék kíséretében és számszerű sorrendben pénztárunknál üzleti óráink alatt átadni sziveskedjenek. Az így átadott részvényekről ideiglenes elismervényeket szolgáltatunk ki, amelyek ezek keltétől számított 60 nap múltán fognak K 300.— névértékű és 1913. évtől kezdődő szelvényekkel biró intézetünkbeli új részvényekre kicseréltetni. A kicserélés — amennyiben az új részvények is a megfelelő régi nevekre lesznek kiállítva — díj- és költségmentesen történik. Osztalék ezentúl csak az részvények szelvényei ellenében lesz intézetünk által fizethető.

**Általános Forgalmi Bank
Részvénytársaság.**

Debreczen sz. kir. város könyvnyomda-vállalata. 1913—1921.

Hirdetmény.

A m. kir. honvédelmi miniszter urnak 1913. évi szeptember hó 6-án kelt 109.094. számú körrendelete szerint a cs. és kir. közös hadsereg nem tényleges állományu legénységének, nemkülönben a m. kir. honvédség nem tényleges állományu legénységének ellenőrzési szemléi a folyó évben nem tartatnak meg.

A tartalékos tisztekkel, tisztjelöltekkel, tisztviselőkkel, valamint hadapródjelöltekkel és hasonló állásuakkal a tiszti bemutatás az eddigi módon a folyó évben is megfog tartatni.

Miről az érdekeltek ez uton is értesítettnek.

*A városi tanács katonai és
illetőségi ügyosztá-jától.*

Megjelent!

Uj könyv!

Debreczen régi büntető- joga és ennek alkalmazása a különböző bünesetekben :: 1547-től 1750-ig. ::

Eredeti jegyzőkönyvek nyomán irta:

Konczházi KONCZ ÁKOS

Debreczen sz. kir. város főlevéltárosa, tb. tanácsnok.

Ára 3 korona.

Megrendelhető a szerzőnél (Városház,
lévéltári hivatal.)

Hirdetéseket

„A Város” részére felvesz

a kiadóhivatal

Kossuth-utca, Városház épület.

